

Av de tusener som rammes av det pågående "rettsoppgjør", inntar frontkjemperne en stilling for seg.

Ca. 4 tusen nordmenn av alle aldre og yrker anklages og idømmes harde straffer for landsforræderi. Anklagen begrunnes med at de har deltatt som frivillige på tysk side i krigen mot Sovjettsamveldet.

Den gjengse oppfatning i Norge under okkupasjonen var vel at disse nordmenn hørte til den aller sløtteste del av folket - personer med forbryterinnstinkter eller meget lav intelligens, som gikk i tysk tjeneste for egen vinnings skyld, vel vitende om at de derved skadet sitt eget land.

Alle som har hatt med frontkjemperne og gjøre med det pågående "rettsoppgjør" har vel måttet innse at denne oppfatning avviker ganske meget fra sannheten. Vel er det også blandt frontkjemperne dårlige elementer, men det er ikke til å undgå i en såvidt stor gruppe mennesker i en forvirret og vanskelig tid. Men alle som har hatt høve til å studere forholdene nærmere vil vel etter hvert innse at både utdannelse, intelligensnivå og almindelig moraloppfatning ligger over gjennomsnittet. Og når nu hver enkelts sak blir undersøkt er man også kommet til klarhet over at motivet "personlig vinning" har spilt en overordentlig liten rolle. Unge gutter har gått fra skolegang og studier, modne menn fra familie og sikre stillinger - meldt seg betingelsesløst til en krigstjeneste, hvor sannsynligheten for å bli igjen på slagmarken eller komme lamlestet tilbake må sies å ha vært meget stor. Og de som kom sunne tilbake har ytterst sjelden høstet noen fordel av det - de aller fleste har vært vanskeligere stillet enn da de dro ut. Myten om bondegårdene som skulle deles ut har aldri vært forsøkt realisert og ingen frontkjemper har beklaget seg over det. Disse nordmenn dømmes nu etter straffelovens pgf. 86 for å ha ytet fienden støtte mens Norge var i krig. Pgf. 86 tar neppe sikte på en situasjon som den vi kjenner fra okkupasjonstiden, men vel nærmest på en klar krigssituasjon på en krigsskueplass, hvor der, fortrinnsvis for egen vinnings skyld, ydes fienden støtte - hvor der, lokket av personlig fordel, kynisk begås handlinger, som man vet kan skade eget land.

Situasjonen i Norge var jo en helt annen og frontkjempernes handlinger må derfor bedømmes på en annen måte. De har alle vært overbevist om at de tjente sitt land i den vanskelige stilling det nu engang var kommet i. De var til og med rede til å ofre livet for det uten å ha utsikt til noen personlig vinning. Bortimot tusen fallne og flere hundre invalider taler et sprog for seg.

Allikevel har Høyesterett funnet å måtte dømme frontkjemperne etter nevnte pgf. Det hevdes at frontkjemperne har bedømt situasjonen galt og at de burde ha visst at det var galt - at det var klart for alle at Londonregjeringens oppfatning var den riktige. Og da må der statueres et eksempel for å opprettholde respekten for landets styre. Frontkjempernes oppfatning av situasjonen er ikke blitt framstillet klart for offentligheten. De enkelte anklagete har jo bare i de færreste tilfeller kunnet hevde seg i retten mot drevne jurister, og kun et fåtall forsvarere har rørt ved sakens kjerne. Hvor dette er skjedd er det ikke blitt tatt til følge av retten og heller ikke blitt referert av noen avis - alt offentligheten får vite er at vedkommende har fått sine øyensynlige velfortjente tre til 10 års tvangsarbeid. Noen momenter om saken sett fra de anklagetes side bør i en rettsstat bli almindelig kjent.

Grunnlaget for påtalemyndighetenes syn på saken er at det burde være klart for enhver at Norge gjennom hele okkupasjonstiden, var i krig med Tyskland og at regjeringen i London var den lovlige regjering, hvis anvisninger enhver norsk borger pliktet å holde seg underrettet om og rette seg etter.

Frontkjempernes syn på saken er at etter den norske kapitulasjon i juni 1940 var Norge et okkupert land. De er ifølge Haagerkonvensjonen okkupasjonsmakten, og ikke den flyktede regjering, den lovlige myndighet i landet. All videre krigstjeneste av norske styrker vil da nærmest være å betrakte som framtidsvirkingsløst, og der sine inner lovlig hjemmel for å beordre norske borgere til sådan innsats og ikke noe grunnlag for å trekke dem juridisk til ansvar for handlinger, som stod i strid med hva organer utenfor det okkuperte område måtte bestemme. Og for så vidt som Norge ikke lenger var i krig skulle det være like lovlig å melde seg til annen krigstjeneste som f.eks. under den finske vinterkrig. At noen endelig fred ikke var undertegnet står for den vanlige frontkjemper som formalia uten særlig betydning - faktisk var jo krigen avsluttet med den norske kapitulasjon..

Til nærmere belysning av denne oppfatning skal følgende fakta anføres:

1. Da regjeringen Nygårdsvold forlot Nord-Norge 7-8 juni 1940 ga den ordre (til general Ruge) om at krigen i Norge skulle bringes til opphør for å spare byene i Nord-Norge for ytterligere ødeleggelser.
2. Punkt 1 i kapitulasjonsbetingelsene, undertegnet av den norske overkommando lyder: "De norske styrker legger våpnene ned og forplikter seg til ikke å gripe til våpen mot Tyskland, eller mot en med Tyskland forbundet makt, så lenge okkupasjonen av Norge varer".
3. Den eneste hentydning til fortsatt kamp forekommer i forsvarssjefens siste dagsordre til de norske styrker. Der nevnes at "krigen fortsetter på andre fronter, nordmenn er med der" - hvilket langt fra er ensbetydende med offisiell norsk krigføring.
4. De norske offiserer ble løslatt fra fangenskapet etter ved sørsord hver enkelt å ha lovet å respektere ovennevnte punkt i kapitulasjonsbetingelsene. Det øvrige personell ble løslatt uten nærmere formalia og hele den norske forsvarsmakt senere oppløst.
5. Den norske 1. Divisjon gikk over den svenske grense, og ble internert. Etter at krigen i Norge var bragt til opphør ble interneringen opphevet av de svenske myndigheter, som dermed viste at de betraktet krigen som avsluttet for Norges vedkommende. Sjefen for 1. Divisjon satte seg ved interneringens opphevelse i forbindelse med regjeringen Nygårdsvold i London og bad om forholdsordre. Han fikk til svar at man ikke hadde bruk for ham, og satte seg da direkte i forbindelse med general Ruge. Etter dennes anvisning vendte han tilbake til Norge og overgav sin divisjon til tyskerne.
6. En offiser i det norske flyvåpen ble i Finnland helt til høsten 1940 og satte seg derfra i direkte forbindelse med sin foresatte i Oslo. Etter oppfordring fra denne vendte han tilbake til Norge. Vedkommende foresatte sitter idag i høi stilling i den norske forsvarsmakt.
7. Norske offiserer som før og under krigen i Norge oppholdt seg i Iran, bad høsten 1940 den norske legasjon i Moskva om forholdsordre. Legasjonen kunne ingen sådan gi - kunne bare råde dem til foreløpig å bli hvor de var. Da de heller ikke senere fikk noen innkallelse vendte den ene av dem, i april 1941, tilbake til Norge. Han kom der sammen med en rekke norske offiserer, hvorav flere idag sitter i høie stillinger i forvarsmakten. Ingen av disse gav uttrykk for noen kritikk av at han frivillig hadde vendt ~~hjem~~ tilbake til det okkuperte Norge. Alle disse punkter peker tydelig i retning av at Norge, etter kapitulasjonen i Nord-Norge juni 1940, ikke var i krig. At Norge var å betrakte som et okkupert land er der vel ingen tvil om. Haagerkonvensjonens art. 42 sier herom: "et område er å betrakte som okkupert når det faktisk befinner seg under en fiendtlig hærs myndighet". Det er vel utvilsomt at denne betingelse var tilstede for Norges vedkommende.

Om de rettslige forhold i et okkupert område inneholder Haagerkonvensjonen en rekke bestemmelser, som tar sikte på å redusere krigens ødeleggelser og beskytte sivilbefolkningen. Norge har undertegnet denne overenskomst og det er å vente at norske borgere skal betrakte den som bindende.

Om Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014 bestemmelser for Norges vedkommende uttaler forhv. regjeringsadvokat Kristen Johansen i skriv til Norges Industriforbund 27. mai 1940 bl.a.:

"Det er uantvistelig at innen det bestatte område går okkupasjonsmyndighetenes bestemmelser foran den ordinære norske regjerings bestemmelser. Den siste kan ikke ved noen forordning forordningsgyldig pålegge den norske befolkning å utføre eller unnlate noe som okkupasjonsmakten forbyr eller forlanger, såfremt ikke okkupasjonsmyndighetenes påbud ~~xxxx~~ ligger utenfor grensen av denne okkupasjonsmyndighets rettslige befjelse. Herav er følgen at en heller ikke senere kan gjøre ansvar gjeldene mot norske borgere fordi disse ikke har rettet seg etter dens - regjerings - forholdsordre, når disse var i strid med okkupasjonsmyndighetenes bestemmelser".

I skriv til samme organisasjon uttaler samme advokat 14. juni 1940:

"De har ønsket en tilleggsuttalelse fra meg på grunnlag av det faktum at den norske hærledelse har oppgitt kampen. Resultatet herav - og av det engelsk-franske tilbaketog fra Narvik - om det er at den tyske hær makt ubestridelig er å oppfatte som okkupant av hele Norge og videre at Haagerkonvensjonens art. 44 og 52 blir uten anvendelse for så vidt som disse beskyttet norske personer mot tvangsmessig hjelp ydet okkupasjonsmakten under dennes militære operasjoner mot landets egen krigsmakt. Videre følger av Haagerkonvensjonens art. 43 og 45 at okkupasjonsmakten har all administrativ myndighet som normalt tilkommer landets regjering".

Ved sin betydning til Haagerkonvensjonens art. 44 og 52 gir regjeringsadvokaten uttrykk for at han anså krigen for endt og der ikke lenger bestod noen norsk krigsmakt.

Frontkjemperne hvorav en stor del er ganske unge gutter, dømmes nu fordi de ikke forstod at Norge, trass i disse fakta, fremdeles var i krig med Tyskland.

Dette skriv er ikke ment som noe juridisk innlegg - ikke som et forsøk på å fastslå hvordan nordmenn burde ha reagert i den overordentlig vanskelige situasjon under okkupasjonen. Det må overlates til de dertil kompetente rettsorganer. Her skal kun søkes påvist hvor uhyre vanskelig det var for alle nordmenn å komme til samme vurdering av situasjonen som den som nu er godkjent av det norske rettsapparat.

Men man egentlig undre seg over at enkelte nordmenn, etter det som er anført ovenfor, anså krigen med Tyskland for endelig avsluttet i juni 1940? Konge og regjering hadde forlatt landet uten å etterlate seg annet direktiv enn at krigen skulle bringes til opphør. De gjenværende norske stridsstyrker hadde da kapitulert og forpliktet seg til ikke å kjempe mot Tyskland så lenge okkupasjonen av Norge varte. Norske offiserer som befant seg utenfor det okkuperte Norge kunne, et helt år etter krigen ikke få noen forholdsordre fra krigførende norske myndigheter. Den norske regjerings egen juridiske rådgiver gjennomgikk mange år bedrøvelig situasjonen uten lenger å regne med noen bestående norsk krigsmakt. Samme regjeringsadvokat sier uttrykkelig at okkupasjonsmakten er den lovlige myndighet i landet og at det er mot de mellomfolkelige avtaler å rette seg etter paroler som gis utenfra. Men man da undre seg over at der var flere nordmenn som delte denne oppfatning og så seg løs fra enhver forpliktelse overfor regjeringen Nygardsvold?

Man må her ikke glemme at det dreier seg om personer som gjorde sin plikt mot regjeringen så lenge krigen i Norge varte. Den aller største del av de frontkjemperne som i 1940 var i vernepliktig alder, deltok i krigen i Norge.

Førledningen til oppsetningen av de norske frivilligheter var krigen mot Sovjettskaveldet. Særlig at Finland her deltok på Tysklands side måtte gjøre et sterkt inntrykk. Kun et år tidligere hadde dette land hatt hele verdens sympati under vinterkrigen, og til og med den norske regjering hadde sendt hjelp og støttet hverving av frivillige. At situasjonen nu var blitt en helt annen var ikke lett å se for den alm. mann.

Den løsning av Norges og Europas problemer som frontkjemperne trodde på og kjempet for har lidt nederlag - vel det mest totale nederlag som har endt noen krig. Noen politisk reaksjon fra det hold skulle ikke være å frykte. Europa er opptatt med å avvikle krigen og snarest mulig å komme over på fredsfot få produksjonen igang og bygge opp igjen hva krigen har ødelagt. Krigsfanger er friggitt i stor utstrekning - etter den totale seir og ødeleggelsen av alle krigsmidler er der ingen grunn til å holde disse millioner borte fra arbeidslivet.

Men i Norge skal de 4 tusen som kjempet på Tysklands side ennu sitte mange år i fangenskap, fradømmes rettigheter og frates alle muligheter til en rimelig plass i vårt samfund. For den aller største del verdifull, utpreget nasjonal ungdom, som gjorde sin plikt under krigen i 1940 og som nårsoomhøst igjen vil være rede til en innsats når det gjelder Norges sak. Det de straffes for er at de ikke nektet å bedømme de politiske forhold i Norge på den måte som av Høyesterett er fastslått som den rette. Er det egentlig å undres over at frontkjemperne anser seg som uskyldig forfulgt? Det er mulig de har tatt feil i sin bedømmelse av hva som var rett og galt, men situasjonen var så innviklet at dette alene umulig kan være grunn til å straffe dem så hårdt. Og er Norge tjent med at disse tusener blir til byrde for samfundet, når de selv bare har ett ønske: å ta fatt og være med på å bygge opp landet igjen.

At frontkjemperne trodde på det system som har lidt nederlag kan jo ikke være gjenstand for straffeforfølgning. Men hvis det er det som foregår idag, hvis det er for sin politiske tros skyld at frontkjemperne forfølges - da vil historiens dom bli hård over rettsstaten Norge!

Trond Rønning
Namsos.